

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งประจำอยู่ในที่สาธารณะ
ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับ
กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น

The Copyright Infringement Exception on Publicly Displayed Sculptural Works,
According to The Copyright Act of 1994, Analyzed in Being Compared with
The Japanese Copyright Law

ชลธิชา สมสะอาด (Chonthicha Somsaard)

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต (Kasem Bendit University)

Email: chonthicha.som@kbu.ac.th

Received March 5, 2021; Revised April 9, 2021; Accepted May 15, 2021

Abstract

Concerning the Copyright infringement exception on publicly displayed sculptural works, as according to the Copyright Act of 1994, Article 37, the public are allowed to reproduce the sculptural works, which are located in public places, without being considered an infringement of the copyright owner of the sculpture. However, the aforesaid exception does not specify the scope of use of the work resulting from the reproduction. The public may therefore use the work in the same manner as the original sculpture. Commercial use also are allowed without considering that the act is contrary to the normal exploitation of the copyright owner's work, or affects the lawful rights of the copyright owner. It is not considered unfair to the owner of the copyright, or inconsistent with the Berne Convention on the Protection of Literary and Fine Arts. This is unlike the Japanese Copyright Law that prohibits the use of such exempt works for the same purpose as the original sculpture and is not permitted for commercial purposes. The proposal of this research is therefore to confirm that the Copyright Act of 1994 should define the scope of use of the reproduced work under the Article 37 must not be used for the same purpose as the original work, and must not be used for commercial purposes as well. This is to maintain the right balance between the copyright owner and the public's rights.

Keywords: Exceptions to the Copyright Infringement; Copyright of sculpture; Public sculpture

บทคัดย่อ

บทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 อนุญาตให้สาธารณชนทำซ้ำ งานประติมากรรมของผู้อื่นที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะได้โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรมนั้น แต่ไม่ได้บัญญัติขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการกระทำตามข้อยกเว้นดังกล่าว สาธารณชนจึงอาจนำผลงานนั้นไปใช้ในลักษณะเดียวกันกับงานประติมากรรมต้นฉบับได้ รวมถึงการนำไปใช้เพื่อการค้าได้ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรหรือไม่ ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่สอดคล้องกับอนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม แตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่นที่มอบอนุญาตให้ใช้ผลงานที่เกิดจากข้อยกเว้นดังกล่าวภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกันกับงานประติมากรรมต้นฉบับและมอบอนุญาตให้ใช้เพื่อการค้า ดังนั้น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ควรกำหนดขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำตามมาตรา 37 จะต้องไม่ใช่โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันกับงานต้นฉบับและจะต้องไม่ใช่เพื่อการค้า ทั้งนี้ เพื่อรักษาคุณภาพแห่งสิทธิระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์กับสิทธิของสาธารณชน

คำสำคัญ: ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์; ลิขสิทธิ์งานประติมากรรม; งานประติมากรรมในที่สาธารณะ

บทนำ

งานประติมากรรม เป็นงานศิลปกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นิยาม “งานประติมากรรม” หมายถึง “งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้” เช่น รูปปั้น งานแกะสลัก งานหล่อรูปเหมือน ในปัจจุบันมีผลงานประติมากรรม เกิดขึ้นมากมาย งานประติมากรรมบางอย่างถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ เช่น รูปหล่อองค์จำลอง พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระบูรพกษัตริย์แห่งสยาม อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช รูปปั้นเจ้าแม่ศรีสุทนต์เจ้าแม่กวนอิม-ขุนนางนอน งานประติมากรรมบางอย่างอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เช่น รูปปั้นไอ้ไข่ แห่งวัดเจดีย์ ในขณะที่งานประติมากรรมบางอย่างถูกสร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกอันงดงามตามแบบศิลปะความเป็นไทย เช่น งานประติมากรรมที่ถูกรังสรรค์ขึ้นภายในวัดร่องขุน หรือในเมืองโบราณ เป็นต้น แน่นนอนว่างานประติมากรรมเหล่านั้นเป็นงานสร้างสรรค์ที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำดัดแปลงรวมถึงการอนุญาตให้บุคคลอื่นทำซ้ำดัดแปลงงานนั้นได้ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 บัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์สำหรับงานประติมากรรม ให้สิทธิแก่สาธารณชนในการวาดภาพ ถ่ายภาพ ก่อสร้าง รวมถึงการปั้นงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เจ้าของผลงานประติมากรรมนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สาธารณชนมีสิทธิที่จะทำซ้ำดัดแปลงงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะได้ โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรมนั้น ทั้งนี้ มาตรา 37 ไม่ได้บัญญัติห้ามการนำผลงานที่เกิดขึ้นนั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้าแต่อย่างใด จึงเกิดปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของการใช้ผลงานที่เกิดจากข้อยกเว้นดังกล่าวว่า ผลงานที่เกิดขึ้นจากการกระทำตามข้อยกเว้นตาม มาตรา 37 จะนำไปใช้เพื่อการค้าได้หรือไม่ เช่น นายเอ ถ่ายภาพงานประติมากรรมรูปหล่อองค์จำลอง พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระบูรพกษัตริย์แห่งสยาม นายเอ จะมีสิทธินำ

ภาพถ่ายนั้นไปทำเป็นปฏิทินจำหน่ายโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์ได้หรือไม่ หรือ นายบี จะมีสิทธิปับรูปปั้นไอ้ไข่เหมือนที่ตั้งอยู่ในวัดเจตีย์จำหน่ายได้หรือไม่ ในประเด็นปัญหานี้มีความเห็นแบ่งเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าผลงานที่เกิดจากช้อยกเว้นตาม มาตรา 37 สามารถนำไปใช้เพื่อการค้าได้เพราะเมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์นำผลงานมาจัดแสดงในที่สาธารณะย่อมเป็นความชอบธรรมที่สาธารณชนจะใช้ประโยชน์จากผลงานนั้นได้ ฝ่ายที่สองเห็นว่าการใช้ประโยชน์จากผลงานไม่ควรรวมถึงการใช้เพื่อการค้า เพราะการแสวงหาประโยชน์ในทางการค้าจากผลงานสร้างสรรค์ของบุคคลอื่นเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์

เมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ ของต่างประเทศพบว่าบางประเทศมีหลักกฎหมายเหมือนกันแต่บางประเทศก็มีความแตกต่างกัน แม้จะเป็นประเทศภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบอร์นวาด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม เนื่องจากอนุสัญญากรุงเบอร์นวา ได้บัญญัติหลักการกว้าง ๆ ของช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ใน มาตรา 9(2) โดยมีสาระสำคัญคือ ประเทศภาคีสมาชิกอาจบัญญัติกฎหมายภายในเพื่ออนุญาตให้มีการทำซ้ำในงานอันมีลิขสิทธิ์ได้เป็นกรณีพิเศษ โดยอาจกำหนดให้ทำซ้ำได้เมื่อการกระทำนั้นไม่ขัดแย้งกับการแสวงหาประโยชน์ตามปกติของงานลิขสิทธิ์ และจะต้องเป็นการใช้งานที่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร หลักการนี้เรียกว่า หลัก Three-Step Test ดังนั้น บางประเทศจึงบัญญัติช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในกรณีนี้ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น แต่บางประเทศไม่มีบทบัญญัติช้อยกเว้นกรณีนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา และอิตาลี อย่างไรก็ตามว่าหลายประเทศอาจมีช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ แต่ก็อาจมีหลักเกณฑ์แตกต่างกันตามบริบทของสังคมนั้น ๆ

ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่อยู่ในเอเชีย และใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย รวมถึงผลงานศิลปกรรมที่สวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ไปชื่นชมความงาม กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่นอนุญาตให้สาธารณชนทำซ้ำดัดแปลงผลงานศิลปกรรมที่อยู่ในที่สาธารณะ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของลิขสิทธิ์เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้าถึงผลงานนั้นได้ แต่ก็กำหนดเงื่อนไขบางประการเพื่อไม่ให้การใช้งานนั้นขัดต่อผลประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ส่วนประเทศไทย เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวที่มีผลงานศิลปกรรมในที่สาธารณะจำนวนมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผลงานประติมากรรมที่มักจะถูกตั้งแสดงไว้ในที่สาธารณะ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งประจำอยู่ในที่สาธารณะตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์และช้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

แนวคิดการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ มาจากแนวคิดสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) ที่ต้องการคุ้มครองสิทธิที่จะใช้ประโยชน์เพื่อการค้าจากงานอันมีลิขสิทธิ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เจ้าของทรัพย์สินทุกประเภทควรมีสิทธิที่จะตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพย์สินของตนอย่างไร และมีสิทธิป้องกันไม่ให้ผู้อื่นใช้งานของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต (Phillips & Firth, 1995) แนวคิดนี้ถูกนำไปใช้ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เจ้าของ

ลิขสิทธิ์มีสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวในงานลิขสิทธิ์ เช่น สิทธิการทำซ้ำหรือดัดแปลงผลงานรวมถึงการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ์นั้นด้วย

แนวคิดสิทธิทางศีลธรรม (Moral Rights) เป็นแนวคิดที่ต้องการคุ้มครองชื่อเสียง เกียรติคุณ ให้แก่นักเขียนหรือผู้สร้างสรรค์ผลงาน คุ้มครองสิทธิ 3 ประการ ได้แก่ 1) สิทธิที่จะโฆษณางาน เป็นสิทธิในการตัดสินใจว่าเมื่อไรที่ผู้สร้าง สรรค์จะนำผลงานนั้นออกสู่สาธารณะ 2) สิทธิที่จะให้มีการอ้างอิงชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน เป็นสิทธิของผู้สร้างสรรค์โดยเฉพาะแม้ว่างานนั้นจะถูกโอนลิขสิทธิ์ไปยังบุคคลอื่นผู้สร้างสรรค์ยังคงมีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานแม้จะไม่ได้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้นแล้ว และ 3) สิทธิที่จะควบคุมมิให้งานถูกบิดเบือนหรือถูกทำโดยประการอื่นให้เสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ผลงาน เป็นสิทธิของการพิทักษ์คุณค่าของผลงาน (Stewart, 1983) แม้ว่าลิขสิทธิ์ในงานนั้นจะถูกโอนไปยังบุคคลอื่นแล้วแต่ผู้สร้างสรรค์ยังคงมีสิทธิที่จะปกป้องผลงานและคัดค้านการบิดเบือน ดัดทอน ดัดแปลง หรือการกระทำอื่นอันเป็นที่เสื่อมเสียแก่งานของเขาได้

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ มาจากแนวคิดประโยชน์สาธารณะ ที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของสาธารณชน แนวคิดประโยชน์สาธารณะถูกนำมาบัญญัติไว้ใน Statute of Anne ค.ศ. 1709 ของประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของโลก (Gillian, 2002) แนวคิดประโยชน์สาธารณะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์และสิทธิสาธารณชน กล่าวคือ เมื่อกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ แก่เจ้าของงานลิขสิทธิ์ ในการแสวงหาประโยชน์จากงานแต่เพียงผู้เดียว ย่อมก่อให้เกิดอุปสรรคต่อสาธารณชนในการใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น ทำให้สาธารณชนไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ในงานดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ในการบัญญัติกฎหมายจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นของสาธารณชน ที่สมควรจะได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์ในงานดังกล่าวด้วย เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์และประโยชน์สาธารณะ ต้องบัญญัติกลไกต่าง ๆ เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต การใช้สิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้อำนาจ ให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในงานดังกล่าวได้ เช่น การกำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ เพื่อให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แต่เพียงผู้เดียวในระยะเวลาก่อนมีจำกัด เมื่ออายุการคุ้มครองสิ้นสุดลง จะมีผลให้งานนั้นตกเป็นงานสาธารณ (Public Domain) เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่สามารถอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวได้อีก การกำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในบางกรณี เพื่อให้สาธารณชนใช้ประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น การใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อการศึกษา การใช้งานลิขสิทธิ์บางประเภทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ประจำอยู่ในที่สาธารณะ

ดังนั้น การบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ทั้งฝ่ายเจ้าของลิขสิทธิ์และสาธารณชน การคุ้มครองสิทธิฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจะผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคม แม้ว่าประโยชน์ของสาธารณชนจะเป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่การคุ้มครองประโยชน์สาธารณะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรเช่นกัน มิฉะนั้นสาธารณชนเองจะได้รับผลกระทบตามหากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ไม่มีแรงจูงใจที่จะสร้างสรรค์งานเพิ่มเติม ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ลดน้อยลงส่งผลโดยตรงต่อปริมาณงานสร้างสรรค์ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาสังคมต่อไป

หลักกฎหมายเกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยแพร่ประจำอยู่ในที่สาธารณะ

1. ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่นที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ งานประติมากรรมเป็นงานสร้างสรรค์ที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับความคุ้มครองให้มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากงานที่สร้างสรรค์ขึ้น รวมถึงการทำซ้ำ (มาตรา 21) การดัดแปลงงาน (มาตรา 27) และสิทธิในการใช้ประโยชน์จากผลงานสร้างสรรค์สืบเนื่องที่เกิดจากงานนั้น (มาตรา 28) ส่วนผู้สร้างสรรค์งานประติมากรรมจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในการเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณะ (มาตรา 18) และมีสิทธิที่จะตัดสินใจว่าจะใช้ชื่อจริงหรือนามแฝงของผู้เขียนหรือผู้สร้างสรรค์เพื่อระบุชื่อของผู้สร้างสรรค์ในงานต้นฉบับ (มาตรา 19) นอกจากนี้ยังมีสิทธิที่จะรักษาความสมบูรณ์ของงานนั้นและชื่อของงานและไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขอื่น ๆ ที่ขัดกับความตั้งใจของผู้สร้างสรรค์ (มาตรา 20)

สำหรับข้อยกเว้นการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งอยู่ในที่สาธารณะ บัญญัติไว้ในมาตรา 45 และมาตรา 46 ดังนี้

มาตรา 45 (1) เจ้าของลิขสิทธิ์ผลงานศิลปะหรือผลงานภาพถ่ายหรือบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของงานนั้นจึงมีสิทธิแสดงผลงานนั้นต่อสาธารณะได้ และ (2) บทบัญญัติในวรรคก่อนมิให้ใช้กับงานศิลปะที่ตั้งอย่างถาวร บนถนน สวนสาธารณะหรือสถานที่กลางแจ้งอื่น ๆ ที่เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม หรือบนผนังด้านนอกของอาคารหรือสถานที่กลางแจ้งอื่น ๆ ที่ประชาชนทั่วไปสามารถมองเห็นได้โดยง่าย

มาตรา 46 อนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากงานศิลปกรรมที่ตั้งอยู่เป็นการถาวรตามที่บัญญัติไว้ในวรรค 2 ของมาตรา 45 ก่อนหน้าและงานสถาปัตยกรรมอย่างใดก็ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ (1) ทำซ้ำงานประติมากรรมและเสนอต่อสาธารณะโดยการโอนกรรมสิทธิ์ในงานนั้น (2) ทำซ้ำงานสถาปัตยกรรมโดยการเปลี่ยนแปลงวิธีการและเสนอต่อสาธารณะโดยการโอนกรรมสิทธิ์ในงานนั้น (3) ทำซ้ำงานเพื่อติดตั้งอย่างถาวรในสถานที่กลางแจ้งตามที่ระบุไว้ในวรรค (2) ของมาตรา 45 ก่อนหน้านี้ (4) ทำซ้ำงานศิลปกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อขายโดยเฉพาะและขายสิ่งที่ทำซ้ำนั้น

จากหลักกฎหมายมาตรา 45 และมาตรา 46 อธิบายได้ว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่นให้สิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ในการนำเสนอผลงานต่อสาธารณะ และอนุญาตให้สาธารณชนมีสิทธิใช้ประโยชน์จากงานศิลปกรรมที่เจ้าของลิขสิทธิ์นำมาตั้งไว้อย่างถาวรในที่สาธารณะกลางแจ้ง โดยไม่ถือว่าการใช้ประโยชน์ในงานนั้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ กล่าวอีกนัยคือ มาตรา 45 และมาตรา 46 เป็นบทบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานศิลปกรรม ซึ่งหมายความว่ารวมถึงงานประติมากรรมที่ตั้งถาวรอยู่ในที่สาธารณะ มีหลักเกณฑ์ของข้อยกเว้น ดังนี้

รูปแบบการกระทำที่ได้รับอนุญาตตามข้อยกเว้น คือ การ “ทำซ้ำ” หมายถึง การจำลองแบบทางกายภาพของงานผ่านการพิมพ์การถ่ายภาพหรือการทำสำเนาผ่านการบันทึกเสียงหรือภาพ รวมถึง สถานการณ์จำลองหรืองานอื่นที่คล้ายคลึงกันสำหรับการแสดงบันทึกเสียงหรือภาพของการแสดงบนเวทีการออกอากาศ เช่น การถ่ายภาพรูปปั้น หรือการปั้นรูปปั้นที่เหมือนกับรูปปั้นที่ตั้งอยู่ถาวรในที่สาธารณะ

เงื่อนไขเกี่ยวกับการตั้งแสดงผลงานประติมากรรม ต้องเป็นงานประติมากรรมที่ตั้งอย่างถาวรในที่สาธารณะไม่ใช่งานประติมากรรมที่ตั้งเพียงชั่วคราว ดังนั้น ในกรณีที่นางานประติมากรรมออกแสดงในที่สาธารณะช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่อยู่ในความหมายของการตั้งอย่างถาวรอ้างข้อยกเว้นนี้ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การแสดงผลงานศิลปกรรมบางอย่าง เช่น ประติมากรรมที่สร้างจากหิมะหรือน้ำแข็งในเทศกาลหิมะซัปโปโร บนเกาะออกไกโด

ซึ่งเจ้าของผลงานตั้งใจแสดงผลงานให้ประจำ ณ สถานที่จัดงานและปล่อยให้งานนั้นสิ้นสภาพไปถือว่าเป็นการตั้งอย่างถาวร นอกจากนี้ การพิจารณาความถาวรไม่จำเป็นต้องติดตราตรึงกับสถานที่ เช่น ภาพวาดที่ถูกวาดบนตัวรถบัสก็ถือว่าเป็นการถาวรแม้ว่าตัวรถบัสจะเคลื่อนที่ไปในสถานที่ต่าง ๆ (Chang, 2009) ส่วนสถานที่ที่แสดงผลงาน ต้องเป็นที่สาธารณะที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ถนนและสวนสาธารณะ หรือสถานที่ซึ่งสาธารณชนมองเห็นได้ง่าย บริเวณพื้นที่นอกอาคาร ดังนั้น หากเป็นกรณี การแสดงผลงานศิลปกรรมอย่างถาวรในอาคาร หอศิลป์ ย่อมไม่อาจอ้างข้อยกเว้นกรณีนี้ได้

ขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำงานประติมากรรม ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำงานประติมากรรมที่ตั้งอยู่ถาวรในที่สาธารณะไม่ถือว่าเป็นผลงานที่เกิดจากการทำละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ดังนั้น สาธารณชนมีสิทธิที่จะนำผลงานที่เกิดขึ้น ไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น นายเอ ถ่ายภาพงานประติมากรรมที่อยู่ในที่สาธารณะ นายเอ มีสิทธิที่จะนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ แต่การใช้ประโยชน์จะถูกจำกัดในบางกรณีตามมาตรา 46 ดังนี้

นำเสนอผลงานประติมากรรมที่ทำซ้ำต่อสาธารณชนโดยมีการโอนกรรมสิทธิ์ของสำนักงานประติมากรรมนั้นไม่ได้ ใช้ผลงานประติมากรรมที่ทำซ้ำนั้นในลักษณะที่เหมือนกับงานประติมากรรมต้นฉบับ ที่ตั้งถาวรในที่สาธารณะไม่ได้ เช่น การปั้นรูปปั้นที่เหมือนงานต้นฉบับและนำงานที่ปั้นซ้ำนั้นตั้งไว้ในที่สาธารณะ ทำซ้ำผลงานประติมากรรมโดยมีวัตถุประสงค์จะขายงานที่ทำซ้ำนั้นไม่ได้

สรุปได้ว่า การทำซ้ำงานประติมากรรมที่ตั้งถาวรอยู่ในที่สาธารณะภายนอกอาคารไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น แต่การใช้สำนักงานที่ได้จากการทำซ้ำนั้นจะใช้โดยมีจุดประสงค์เพื่อตั้งอยู่ ณ ที่สาธารณะเช่นเดียวกันกับงานต้นฉบับไม่ได้และจะใช้เพื่อการค้าไม่ได้ ซึ่งหลักการนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส (Barrett, 2018)

2. ประเทศไทย

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยที่บังคับใช้ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ได้ให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานประติมากรรม ในฐานะงานศิลปกรรมประเภทหนึ่ง (มาตรา 6) เจ้าของลิขสิทธิ์งานประติมากรรม มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) ในการทำซ้ำ ดัดแปลงและเผยแพร่งานต่อสาธารณชน รวมถึงสิทธิในการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิดังกล่าวด้วย (มาตรา 15) ส่วนผู้สร้างสรรค์งานประติมากรรม จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเรียกว่า “สิทธิของผู้สร้างสรรค์” หรืออาจเรียกว่า “ธรรมสิทธิ” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Moral Right” ได้แก่ สิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้อื่นรับโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้น จนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ (มาตรา 18) การคุ้มครองธรรมสิทธิ เป็นการคุ้มครองทางจิตใจไม่ใช่การคุ้มครองทางเศรษฐกิจ ดังนั้น แม้ผู้สร้างสรรค์จะได้จำหน่ายสิทธิทางเศรษฐกิจหรือโอนลิขสิทธิ์ให้แก่บุคคลอื่นไปแล้ว บุคคลที่รับโอนลิขสิทธิ์จะไม่ได้สิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือธรรมสิทธินี้ไปด้วย (Jumpol Pinyosinwat and Bhumindr Butr-indr, 2018) กล่าวคือ ธรรมสิทธิยังคงเป็นของผู้สร้างสรรค์ตลอดไป แม้ว่าลิขสิทธิ์ในงานนั้นจะถูกโอนไปยังบุคคลอื่นแล้วก็ตาม ผู้รับโอนลิขสิทธิ์ไม่มีสิทธิที่จะบิดเบือน ตัดทอน ดัดแปลง หรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ หรือห้ามมิให้ผู้สร้างสรรค์แสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์นั้น

สำหรับอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานประติมากรรม อาจมีระยะเวลาแตกต่างกัน กล่าวคือหากเป็นกรณีสร้างสรรค์คนเดียว ลิขสิทธิ์จะมีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลา 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ตาย กรณีมีผู้สร้างสรรค์ร่วมลิขสิทธิ์จะมีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ร่วมและมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลา 50 ปี นับแต่ผู้

สร้างสรรค์ร่วมคนสุดท้ายตาย กรณีผู้สร้างสรรค์ตายก่อนมีการโฆษณา ลิขสิทธิ์มีอายุ 50 ปี นับแต่มีการโฆษณาครั้งแรก หากเป็นกรณีสร้างสรรค์โดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของหน่วยงานของรัฐหรือของท้องถิ่น งานประติมากรรมนั้นจะมีอายุการคุ้มครอง 50 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น (มาตรา 23) แต่ถ้าในช่วงระหว่างอายุการคุ้มครองนั้นได้มีการโฆษณางาน ให้อายุการคุ้มครองเริ่มนับเมื่อมีการโฆษณางานครั้งแรก

ทั้งนี้ เมื่องานอันมีลิขสิทธิ์สิ้นอายุการคุ้มครองงานนั้นจะตกเป็น “งานสาธารณะ” (Public Domain) ซึ่งจะไม่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์อีกต่อไป บุคคลใดจะนำงานนั้นไปใช้ประโยชน์ก็ได้ ไม่ต้องขออนุญาตและไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนใด ๆ อีก (Orabund Panuspatthna, 2014) มีข้อสังเกตว่างานลิขสิทธิ์ที่กลายเป็นงานสาธารณะ (Public Domain) กับงานลิขสิทธิ์ในพื้นที่สาธารณะ (Public Space) มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ งานสาธารณะเป็นงานที่เคยได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่ได้สิ้นอายุการคุ้มครองหรือเจ้าของลิขสิทธิ์สละลิขสิทธิ์แล้ว ส่วนงานลิขสิทธิ์ในพื้นที่สาธารณะเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์และยังคงได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เช่น กรณีการนำงานประติมากรรมไปตั้งแสดงผลงานในสถานที่สาธารณะ งานประติมากรรมนั้นไม่ใช่งานสาธารณะยังคงเป็นงานที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ดังนั้น หากบุคคลใดทำซ้ำหรือดัดแปลงงานประติมากรรมที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ได้รับอนุญาตโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ก็อาจเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์งานนั้นได้ เว้นแต่จะเป็นการกระทำตามข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ส่วนการกระทำที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรม ได้แก่ การทำซ้ำหรือการดัดแปลง และการเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานประติมากรรมนั้น โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ (มาตรา 27) ทั้งนี้ การทำซ้ำดัดแปลงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน จะต้องเป็นการกระทำกับตัวงานอันมีลิขสิทธิ์มิใช่กระทำต่อชื่อของงานนั้น (ฎีกาที่ 826/2548) เช่น กรณีการปั้นรูปเด็กผู้ชายที่ชื่อ “ไอโซ” จะถือว่าการทำซ้ำคือจะต้องปั้นรูปเด็กผู้ชายให้เหมือนรูปปั้นเดิม แต่หากเป็นการปั้นรูปปั้นเด็กผู้ชายที่มีลักษณะแตกต่างจากรูปปั้นเดิม มิถือว่าการทำซ้ำแม้ว่าจะเรียกชื่อรูปปั้นใหม่ที่สร้างขึ้นว่า “ไอโซ” ก็ตามเพราะมิใช่การทำซ้ำตัวงานแต่เป็นการใช้ชื่อซ้ำ

อย่างไรก็ดี การทำซ้ำหรือดัดแปลงงานประติมากรรมในบางกรณีอาจไม่ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์หากปฏิบัติตามข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ บทบัญญัติของข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นข้อยกเว้นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์กับสาธารณชน กล่าวคืองานประติมากรรมเป็นงานที่ได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำดัดแปลงหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยมีระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิที่ยาวนาน การให้สิทธิแก่เจ้าของลิขสิทธิ์เพียงฝ่ายเดียวจะไม่เป็นธรรมแก่สาธารณชนเพราะจะทำให้สาธารณชนไม่ได้รับประโยชน์จากงานสร้างสรรค์เท่าที่ควร ดังนั้น การบัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์จึงเป็นการสร้างความสมดุลแห่งสิทธิให้เกิดขึ้นในสังคมอันจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในส่วนที่เกี่ยวกับงานประติมากรรม อาจแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีข้อยกเว้นทั่วไปตาม มาตรา 32 และกรณีข้อยกเว้นงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะตาม มาตรา 37

กรณีที่ 1 ข้อยกเว้นทั่วไปตามมาตรา 32 เป็นข้อยกเว้นสำหรับกรณีการทำซ้ำหรือดัดแปลงงานประติมากรรมทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิจัยหรือศึกษางานนั้นอันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร (2) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัวหรือญาติสนิท (3) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ในงานนั้น (4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของ ลิขสิทธิ์ในงานนั้น (5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏ เพื่อประโยชน์ในการ

พิจารณาของศาลหรือเจ้าพนักงาน งานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการ พิจารณาดังกล่าว (6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือ ทำให้ปรากฏโดยผู้สอน เพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร (7) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอน หรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร (8) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ ทั้งนี้ การกระทำภายใต้วัตถุประสงค์ดังกล่าว ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และ ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ (มาตรา 32 วรรคหนึ่ง)

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 32 สอดคล้องกับหลักการข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศภาคีสมาชิก คือ อนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม มาตรา 9 และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า มาตรา 13 หลักการนี้เรียกว่า หลัก Three-Step Test ใช้ในการพิจารณาว่า การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ได้รับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ มีขั้นตอนพิจารณา 3 ขั้นตอน คือ (1) เป็นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติไว้ (2) การกระทำนั้นต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และ (3) การกระทำนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

ดังนั้น การทำซ้ำงานประติมากรรมของผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เช่น ทำซ้ำรูปปั้นของบุคคลอื่นไว้เพื่อเก็บไว้ดูเป็นที่ระลึก หรือทำซ้ำขึ้นมาเพื่อประกอบการสอนศิลปกรรม โดยไม่ใช้การกระทำเพื่อหากำไรจะได้รับข้อยกเว้นไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ไม่ว่างานประติมากรรมนั้นจะตั้งอยู่ที่สาธารณะหรือไม่ก็ตาม แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อ 2 ประการ คือ การกระทำนั้นต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และการกระทำนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร กล่าวโดยสรุป ข้อยกเว้นกรณีทั่วไปตาม มาตรา 32 การกระทำนั้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของหลัก Three-Step Test

กรณีที่ 2 ข้อยกเว้นงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ มาตรา 37 บัญญัติว่า “การวาดเขียน การเขียนระบายสี การก่อสร้าง การแกะลายเส้น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ การแพร่ภาพ หรือการกระทำใด ๆ ทำนองเดียวกันนี้ซึ่งศิลปกรรมได้อันตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะนอกจากงานสถาปัตยกรรมมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมนั้น”

หลักกฎหมาย มาตรา 37 เป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรมทั้งหมดรวมถึงงานประติมากรรม แต่ไม่รวมถึงงานงานสถาปัตยกรรม จากบทบัญญัติดังกล่าวอธิบายหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยอยู่ในที่สาธารณะได้ ดังนี้

รูปแบบของการทำซ้ำหรือดัดแปลงงาน คือ การวาดเขียน การเขียนระบายสี การก่อสร้าง การแกะลายเส้น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ มีข้อสังเกตว่า มาตรา 37 ไม่ได้บัญญัติรูปแบบของการกระทำว่าเป็นการ “ทำซ้ำหรือดัดแปลงงาน” เงื่อนไขเกี่ยวกับการตั้งแสดงผลงานประติมากรรม คือ งานประติมากรรมนั้นต้อง “ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ” การ “ตั้งเปิดเผยประจำอยู่” หมายถึง การตั้งในลักษณะที่สามารถมองเห็นได้ง่ายและจะต้องเป็นการ “ประจำ” ด้วย การนำงานประติมากรรมตั้งเปิดเผยเป็นการชั่วคราว เช่น ในงานนิทรรศการศิลปกรรมของกรมศิลปกร หรือการนำเอาพระพุทธรูปหิน มาตั้งให้ประชาชนสงฆ์ในเทศกาลสงกรานต์ในระยะเวลาหนึ่ง เช่น สัปดาห์ เดือน เป็นต้น ไม่ถือว่าเป็น “ประจำ” ทั้งนี้การตั้งเปิดเผยประจำไม่

จำเป็นต้อง “ประจำ” ตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง เช่น ตั้งเปิดเผยประจำเฉพาะเวลากลางวันตลอดไปทุกวัน แต่ปิดสถานที่นั้น เวลากลางคืนเพื่อความปลอดภัยของศิลปินนั้นก็ถือว่า “ประจำ” (Somporn Phommahitathorn, 1995)

ส่วนสถานที่ตั้งผลงานประติมากรรม คือ “ที่สาธารณะ” เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ไม่ได้ให้คำนิยามไว้ แต่หากพิจารณาจากนิยามจากคำว่า “ที่สาธารณะ” ตามกฎหมายฉบับอื่น เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ให้ นิยามคำว่า “สาธารณะสถาน” หมายถึง “สถานที่ใด ๆ ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้” (ป. อ. มาตรา 1) ทั้งนี้ โดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นสถานที่ของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ แต่จะพิจารณาจากความชอบธรรมที่ประชาชนทั่วไปมีสิทธิที่จะเข้าไปได้ซึ่งต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นราย ๆ ไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 883/2520) เช่น สวนสาธารณะ โถงอาคารผู้โดยสารในสนามบิน หรือ แม้แต่ในห้างสรรพสินค้า เวลาที่ห้างสรรพสินค้าเปิดบริการโรงแรม ร้านค้า หรือ บ้านที่เป็นเคหสถานที่อยู่อาศัยซึ่งใช้เป็นที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ส่วนที่เป็นที่ทำการผู้ใหญ่บ้านในเวลาราชการ ถือเป็น ที่สาธารณะ เพราะประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 9357/2556) อย่างไรก็ตาม คำว่า “ที่สาธารณะ” กับที่ซึ่งสาธารณะชนมองเห็นได้เป็นคนละกรณีกัน ดังนั้น ที่ซึ่งสาธารณะชนมองเห็นได้อาจไม่ใช่ที่ สาธารณะในทางกลับกันที่สาธารณะอาจไม่ใช่ที่ซึ่งสาธารณะชนมองเห็นได้ (Amnart Netayasupha and Charnchai Areewittayalert, 2015) เช่น รูปปั้นที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในโถงอาคารผู้โดยสารในสนามบินเป็นการตั้งเปิดเผย ประจำอยู่ในที่สาธารณะ ในขณะที่ตั้งรูปปั้นไว้ในบริเวณบ้านหรือรั้วบ้านที่ไม่ได้มีรั้วทึบปิดกั้นคนสัญจรไปมามองเห็นได้ ไม่ถือว่าการตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ

ขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการกระทำตาม มาตรา 37 เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ไม่ได้บัญญัติ ขอบเขตของการใช้ผลงานที่เกิดจากการกระทำตามข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ มาตรา 37 ประกอบ ไม่ได้บัญญัติว่า การกระทำตามข้อยกเว้นดังกล่าว ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 32 วรรคหนึ่ง ซึ่งแตกต่างกับข้อยกเว้นในการใช้งาน ประติมากรรมตาม มาตรา 32 วรรคสอง ที่ต้องปฏิบัติตาม มาตรา 32 วรรคหนึ่ง กล่าวอีกนัยคือการกระทำของ มาตรา 37 ไม่ต้องอยู่ภายใต้หลัก หลัก Three-Step Test เพียงแต่บัญญัติว่าการกระทำตาม มาตรา 37 ไม่ถือว่าเป็น การละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น จึงอธิบายได้ว่าการวาดภาพ ถ่ายภาพ บันทึกรูปเหมือน หรือการจำลอง งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เจ้าของผลงานประติมากรรมนั้น และผลงานที่ถูกทำซ้ำขึ้นนั้นนำไปใช้เพื่อการค้าได้ เพราะไม่มีบทบัญญัติห้ามการใช้เพื่อการค้าแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม การแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากผลงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นย่อมเป็นการกระทำความผิดต่อสิทธิอัน ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร และเป็น การให้สิทธิแก่สาธารณะชนเกินขอบเขต (Khanuengnit Khaosaeng, 2018) ไม่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์กับสิทธิของสาธารณะชน ซึ่งจะนำไปสู่ ปัญหาการโต้แย้งสิทธิต่อไป

วิเคราะห์ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ ตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 37 กับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 45 และมาตรา 46 มีหลักเกณฑ์ที่ สำคัญ 3 ประการ คือ 1) รูปแบบของการกระทำ 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับลักษณะสถานที่ตั้งแสดงผลงาน 3) ขอบเขตการใช้ ผลงานที่ได้จากการกระทำตามข้อยกเว้น ดังนี้

รูปแบบการกระทำต่องานประติมากรรม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 37 บัญญัติรูปแบบที่อนุญาตให้กระทำต่องานประติมากรรม คือ การวาดเขียน การเขียนระบายสี การก่อสร้าง การแกะสลัก การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ ทั้งนี้ มาตรา 37 ไม่ได้ใช้คำว่า “ทำซ้ำ” งานประติมากรรม ในขณะที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 45 (2) บัญญัติรูปแบบที่อนุญาตให้ทำต่องานประติมากรรม คืออนุญาตให้ “ทำซ้ำ” งานประติมากรรม อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณานิยามของคำว่า “ทำซ้ำ” และคำว่า “ดัดแปลง” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พบว่า คำว่า “ทำซ้ำ” หมายถึง คัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใดๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพจากต้นฉบับ จากสำเนาหรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ส่วนคำว่า “ดัดแปลง” หมายถึง การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปแบบ ใหม่ ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมหรือจำลองงานต้นฉบับ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญโดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งสอดคล้องกับการ “ทำซ้ำ” ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น คือ “ทำซ้ำ” หมายถึง การจำลองแบบทางกายภาพของงาน เช่น การถ่ายภาพ วาดภาพ หรือการปั้นรูป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบที่กฎหมายอนุญาตให้สาธารณชนกระทำต่องานประติมากรรมตาม มาตรา 37 คือ รูปแบบของการทำซ้ำเช่นเดียวกันกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น

เงื่อนไขเกี่ยวกับลักษณะการตั้งและสถานที่ตั้งแสดงผลงานประติมากรรม

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 บัญญัติเงื่อนไขของการตั้งผลงานประติมากรรมในลักษณะ “ประจำอยู่” เป็นการตั้งไว้ ณ สถานที่แห่งนั้น เป็นปกติ ซึ่งสาธารณชนจะสามารถพบเห็นงานประติมากรรมนั้นได้เป็นปกติเสมอๆ ทั้งนี้ งานนั้นไม่จำเป็นต้องตั้งติดในลักษณะของการเป็นส่วนควบ อาจเคลื่อนย้ายได้ เช่น การนำรูปปั้นตั้งหน้าร้านช่วงเวลาที่เปิดร้าน และนำเก็บไว้ในร้านเมื่อปิดร้าน ซึ่งต่างจากกรณีการตั้งในลักษณะ “ประจำ” เพราะการตั้งแบบ “ประจำ” อาจหมายถึง การตั้งแบบประจำปี ประจำเดือน ประจำตามเทศกาล ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการตั้ง “ประจำอยู่” เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การตั้งประติมากรรมในลักษณะ “ถาวร”ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น เห็นได้ว่า การตั้งในลักษณะ “ถาวร” พิจารณาจากลักษณะสภาพของวัตถุและเจตนาของเจ้าของงานในการตั้งแสดงผลงานว่าต้องการที่จะตั้งงานประติมากรรมในลักษณะถาวรหรือไม่ แม้ว่าวัตถุที่ใช้ในการสร้างผลงานจะเสื่อมสภาพเร็วแต่เจ้าของผลงานมีเจตนาที่จะตั้งไว้ ณ สถานที่แห่งนั้นจนสิ้นสภาพก็ถือว่าการตั้งอย่างถาวร เช่น กรณีการตั้งประติมากรรมที่สร้างจากหิมะ แม้จะเสื่อมสลายได้ง่ายแต่ก็ถือว่าการตั้งอย่างถาวร ผู้วิจัยเห็นว่าเงื่อนไขเกี่ยวกับลักษณะของการตั้งงานประติมากรรมอย่าง “ถาวร” ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น มีความหมายคล้ายคลึงกันกับการ ตั้งในลักษณะ “ประจำอยู่”พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ส่วนเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ตั้งแสดงผลงาน มาตรา 37 คำว่า “ที่สาธารณะ” โดยไม่ได้ขยายความว่าเป็นที่สาธารณะภายในหรือภายนอก หรือที่สาธารณะที่มองเห็นได้ง่าย ดังนั้น การตีความคำว่า “ที่สาธารณะ” ตามมาตรา 37 จึงหมายถึง ที่สาธารณะภายในอาคารและภายนอกอาคาร เช่น โถงอาคารผู้โดยสารในสนามบิน สวนสาธารณะ และยังรวมไปถึงสถานที่ของเอกชนที่เปิดให้สาธารณชนเข้าไปได้โดยชอบธรรม ทั้งนี้ ไม่ได้พิจารณาว่าการเข้าไปนั้นต้องมีค่าใช้จ่ายหรือค่าผ่านประตูหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น ที่ใช้คำว่า “ที่สาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น ถนนสาธารณะ หรือสวนสาธารณะ หรือสถานที่ซึ่งสาธารณชนมองเห็นได้ง่าย เช่น ผนังอาคาร” เห็นได้ว่า มาตรา 45 ได้ขยายความของคำว่าที่สาธารณะที่เป็นเงื่อนไขของข้อยกเว้น และได้ยกตัวอย่างประกอบ โดยเน้นว่าเป็นที่สาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายหรือมองเห็นได้ง่าย คือ ถนนสาธารณะ สวนสาธารณะ

ผนังอาคาร ซึ่งหมายถึง บริเวณพื้นที่นอกอาคาร (outdoor) ทั้งนี้ ไม่ว่าจะอาคารดังกล่าวจะเป็นของรัฐบาลหรือเอกชน ผู้วิจัยเห็นว่า การบัญญัติข้อยกเว้นในการใช้ทำข้างานประติมากรรมที่ตั้งประจำอยู่ในที่สาธารณะอันเป็นข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ควรจะจำกัดอยู่แต่เฉพาะภายนอกอาคาร หรือที่สาธารณะกลางแจ้งไม่ควรรวมถึงพื้นที่ภายในอาคารหรือสถานที่ซึ่งต้องจ่ายค่าผ่านประตูเพื่อเข้าชม สอดคล้องกับแนวคิดประโชยน์สาธารณะ เพราะที่สาธารณะนอกอาคารคือที่ซึ่งสาธารณชนมองเห็นได้โดยทั่วไป กล่าวอีกนัยคือ งานประติมากรรมที่ตั้งอยู่กลางแจ้งหรือนอกอาคารเป็นส่วนหนึ่งของทัศนียภาพที่สาธารณชนมองเห็นได้แม้ไม่ได้ต้องการชื่นชมผลงานนั้น เพราะผลงานประติมากรรมนั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทัศนียภาพนั้นแล้ว ซึ่งต่างจากกรณีที่งานประติมากรรมตั้งประจำอยู่ในอาคาร ในพิพิธภัณฑ์ หรือในสถานที่ท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวที่จ่ายค่าผ่านประตูจึงจะเข้าไปชื่นชมผลงานได้

ขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำข้างานประติมากรรม

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 อนุญาตให้สาธารณชนใช้ประโยชน์จากผลงานที่เกิดจากการทำข้างานนั้นได้ และไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่นเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น แต่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มาตรา 37 ไม่ได้จำกัดขอบเขตการใช้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อส่วนตัว เพื่อการศึกษา หรือเพื่อการค้ากำไร ทั้งนี้ ขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำข้างานตาม มาตรา 37 ไม่ต้องนำหลัก Three-Step Test มาพิจารณาด้วย ดังนั้น จึงไม่ต้องพิจารณาว่า การใช้ผลงานที่เกิดจากการทำข้างานตาม มาตรา 37 จะขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรหรือไม่ เช่น นายเอ บันรูปปั้นเด็กผู้ชายที่ชื่อตาไซ ซึ่งตั้งอยู่ที่ศาลาวัดเจดีย์ โดยนำรูปปั้นที่ปั้นขึ้นใหม่ไปตั้งอยู่ที่วัดอื่น โดยไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานนั้น ย่อมไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์รูปปั้นเดิมแม้จะปั้นตามแบบเดียวกัน รวมไปถึงการนำผลงานที่ได้จากการปั้นนั้นไปขายก็ทำได้ เพราะไม่ได้มีข้อห้ามหรือข้อจำกัดการกระทำนั้นแต่อย่างใด ส่วนกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น มาตรา 46 จำกัดขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำข้างานประติมากรรม 3 กรณี ได้แก่ 1) ไม่อนุญาตให้นำเสนอผลงานประติมากรรมที่ทำข้างานต่อสาธารณชนโดยมีการโอนกรรมสิทธิ์ของสำนักงานประติมากรรมนั้น 2) ไม่อนุญาตให้นำผลงานประติมากรรมที่ทำข้างานไปตั้งถาวรในที่สาธารณะ ในลักษณะที่เหมือนกับงานประติมากรรมต้นฉบับนั้น 3) ไม่อนุญาตให้ทำข้างานประติมากรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขายผลงานที่ทำข้างานนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การให้สิทธิแก่สาธารณชนในการใช้ประโยชน์จากผลงานที่เกิดจากการทำข้างานประติมากรรมที่ตั้งประจำอยู่ในที่สาธารณะโดยไม่จำกัดขอบเขตการใช้เป็นการให้สิทธิแก่สาธารณชนมากเกินไปเกินสมควรขัดกับแนวคิดการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ และอาจทำให้เจ้าของผลงานประติมากรรมขาดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ เพราะตนต้องลงทุนลงแรงในการสร้างสรรค์ผลงานแต่กฎหมายกลับให้สิทธิแก่สาธารณชนในการแสวงหาผลกำไรจากงานประติมากรรมนั้นได้โดยอิสระและไม่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ จึงไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์

บทสรุป

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 บัญญัติข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ โดยอนุญาตให้สาธารณชนทำข้างาน ดัดแปลง งานประติมากรรมในรูปแบบของการวาดเขียน การเขียนระบายสี การก่อสร้าง การแกะลายเส้น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ งานประติมากรรมของผู้อื่นที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะได้โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานประติมากรรมนั้นเช่นเดียวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 45 ซึ่งบัญญัติให้สิทธิแก่สาธารณชนในการทำซ้ำงานประติมากรรมที่ตั้งอยู่อย่างถาวรในที่สาธารณะกลางแจ้งโดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์เจ้าของผลงานประติมากรรมนั้น ทั้งนี้ ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำตาม มาตรา 37 นำไปใช้ในลักษณะเดียวกันกับงานประติมากรรมต้นฉบับได้ รวมถึงการนำไปใช้เพื่อการค้าได้ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควรหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศญี่ปุ่น มาตรา 46 ที่ไม่อนุญาตให้ใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำงานประติมากรรมในลักษณะเดียวกันหรือวัตถุประสงค์เดียวกันกับงานประติมากรรมต้นฉบับและไม่อนุญาตให้ใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำงานประติมากรรมที่ตั้งถาวรในที่สาธารณะเพื่อการค้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 37 ไม่ได้กำหนดขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำตามข้อยกเว้นดังกล่าว ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่สอดคล้องกับอนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 37 โดยบัญญัติอนุญาตให้สาธารณชนทำซ้ำดัดแปลงงานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะได้โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ และกำหนดขอบเขตการใช้ผลงานที่เกิดจากข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์งานประติมากรรมที่ตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ ดังนี้ 1) การใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำตาม มาตรา 37 จะต้องไม่ใช่โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันกับงานประติมากรรมต้นฉบับ 2) การใช้ผลงานที่เกิดจากการทำซ้ำตาม มาตรา 37 จะต้องไม่ใช่เพื่อการค้าโดยจะต้องปฏิบัติตาม มาตรา 32 วรรคหนึ่ง คือ ไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้สาธารณชนได้ชื่นชมผลงานประติมากรรมและได้ใช้ประโยชน์ในผลงานนั้นโดยไม่กระทบเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร อันจะเป็นการรักษาคุณภาพแห่งสิทธิระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์กับสิทธิของสาธารณชน

References

- Barrett, J. (2018). *Putting Artists and Guardians of Indigenous Works First: Towards a Restricted Scope of Freedom of Panorama in the Asian Pacific Region*, In book: *Making Copyright Work for the Asian Pacific: Juxtaposing Harmonisation with Flexibility*. Pp. 229–255.
- Chang, Y. (2009). *Dabates on Introduction of “Fair use” to the Copyright Act of Japan and Korea. Do Japan and Korea need Fair use?*. *Comparative IP Academic Workshop 2009*, 282–297.
- Gillian, D. (2002). *Copyright and the Public Interest*. London: Sweet & Maxwell.

- Khaosaeng, K. (2018). Copyright Exceptions for User-Generated Content: Comparative Analysis of Copyright Law in Canada and Thailand. *Thammasat Law Journal*, 47(2), 330-349.
- Netayasupha, A., & Areewittayalert, C. (2015). *Explanation of Copyright Law* (2nd ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Panuspatthna, O. (2014). *Explanation of Copyright Law*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Phillips, J., & Firth, A. (1995). *Introduction to Intellectual Property Law* (3rd ed.). London, Butterworths.
- Phommahitathorn, S. (1995). *Intellectual Property law: Copyright* (2nd ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Pinyosinwat, J., & Butr-indr, B. (2018). *History and Concept of Intellectual Property* (2nd ed.). Faculty of Law, Thammasat University.
- Stewart, S. M. (1983). *International Copyright and Neighbouring Rights*. London, Butterworths.